

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

«Затверджено»

Голова приймальної комісії
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Анатолій ЦЬОСЬ

«25 березня» 2022 р.

ПРОГРАМА

ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПІРАНТУРИ

ДЛЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ

МАГІСТРА (ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ

СПЕЦІАЛІСТА)

ДЛЯ ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ (PhD)

ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 05 СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 052 ПОЛІТОЛОГІЯ

**(освітньо-наукова програма «Інституційні зміни процесів
демократичної трансформації в Україні»)**

ЛУЦЬК – 2022

ПОЯСНЮЮЧА ЗАПИСКА

Політична наука і політичні знання загалом відіграють важливу роль в житті людей, насамперед у контексті підсилення їх мотивації до активної участі в сучасних процесах демократичної трансформації українського суспільства. Відповідно зростає потреба у підготовці високоосвічених кадрів фахівців-політологів для системи вищої та середньої спеціальної освіти, у тому числі й системи перепідготовки науково-освітянських кадрів.

Програму вступного іспиту в аспірантуру за спеціальністю 052 Політологія, ОНП «Інституційні зміни процесів демократичної трансформації в Україні», складено відповідно до навчальних планів підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти для здобуття ступеня Доктор філософії (*PhD*) на кафедрі політології та публічного управління Волинського національного університету імені Лесі Українки. Зміст програми включає питання з теорії та історії політики, політичних інститутів та процесів у контексті аналізу світового та вітчизняного досвіду розвитку демократії.

Метою вступного іспиту є з'ясування рівня теоретичної та науково-методичної підготовки здобувача, розуміння ним закономірностей розвитку політичної сфери суспільства, економічних, соціокультурних чинників детермінації процесів демократичної трансформації українського суспільства, теоретичних і практично-політичних аспектів функціонування політичних інститутів на глобальному, регіональному та локальному рівнях, здатності самостійно займатися науково-дослідницькою діяльністю.

Програма вступного іспиту має на меті виявити знання, уміння і навички здобувачів із загальноосвітніх та спеціальних дисциплін, вивчення яких передбачене навчальними планами. У процесі вступного випробування здобувач повинен показати знання, що охоплюють проблемне поле таких інститутів, явищ, процесів і сфер діяльності: закономірностей розвитку політичної теорії; методології, принципів і методів політичної науки; типів, форм та стадій перебігу політичних процесів; етапів розвитку світової політичної думки, її основних теорій, концепцій і доктрин; шкіл та напрямків сучасної зарубіжної політичної науки; історії політичної думки України; принципів і особливостей організації політичної і державної влади в зарубіжних країнах; сутності та специфіки форм державного правління і державного устрою в Україні; системи інститутів публічної влади на місцевому та регіональному рівнях; методології проведення наукових досліджень; підготовки аналітичних матеріалів та звітів.

Міждисциплінарні зв'язки. За своїм змістом програма вступного іспиту охоплює сферу пізнання теорії, історії та практики політики. Її адаптовано як сукупність теоретико-методологічних і практично-політичних аспектів аналізу демократії як суспільного явища, яке визначає зміст і спрямування розвитку демократії в Україні у контексті цивілізаційного поступу провідних країн світу. Матеріали програми мають логічний зв'язок із викладанням таких дисциплін: філософія, соціологія, теорія держави і права, політична економія, психологія, конституційне право зарубіжних країн, державне управління, всесвітня історія, політична історія України та ін.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Політика і влада як суспільні явища

Політика як суспільне явище. Політичні та неполітичні відносини. Економічні, соціальні та духовні детермінанти політики. Об'єкти і суб'єкти політики. Поняття «політичний інститут». Політичні інститути в Україні. Соціальні групи та спільності в політиці. Інтереси та потреби в політиці. Інститут церкви і політика. Функції політики. Багатогранність політики: політика як управління, як мистецтво. Політика як мистецтво можливого. Раціональне та ірраціональне в політиці. Політика і мораль.

Влада як суспільне явище. Різновиди влади. Інститути влади в Україні. Виникнення та джерела політичної влади. Обумовленість влади соціально-економічними та культурно-духовними чинниками. Функції політичної влади, її ресурси. Основні форми політичної влади: панування, керівництво та управління. Політичне панування та легітимність. Носії політичної влади. Способи і форми здійснення влади. Специфіка організації та функціонування державної влади в умовах демократичних і недемократичних політичних систем. Структура інститутів політичної влади в Україні. Вищі, центральні та місцеві органи державно= влади та місцевого самоврядування.

Тема 2. Світова політична думка. Основні ідейно-політичні течії сучасності

Місце політичних теорій та ідей у становленні та розвитку цивілізації. Політична ідеологія як форма політичної свідомості і явище політичної культури. Ідеологія і наука. Теоретико-концептуальний, програмовий та практично-політичний рівні ідеології. Основні етапи розвитку світової політичної думки. Політичні доктрини Античності: Сократ, Платон і Аристотель. Значення політичних поглядів античності для подальшого

розвитку політичної науки. Політологічний аналіз праці Аристотеля «Політика». Політологічний аналіз праці Платона «Держава».

Загальна характеристика політичних доктрин епохи Відродження та Реформації. Політичні погляди Н. Макіавеллі про політику держави, влади та спосіб її реалізації, макіавеллізм як політична доктрина. Політологічний аналіз праці Н. Макіавеллі «Державець». Вплив ідей Реформації на суспільно-політичний розвиток європейських держав (М. Лютер, Ж. Кальвін).

Історична обумовленість виникнення класичного лібералізму та консерватизму (Дж. Лок, Ш.-Л. Монтеск'є, Е. Берк, Дж. Міль). Зміст понять: «мінімальна держава», «держава нічний вартовий», «негативне право». Історична обмеженість та вади класичного лібералізму. Цінності консерватизму (Е. Берк). Політичні ідеї кінця XVIII – початку XIX ст. (Б. Франклін, Дж. Адамс, Т. Джефферсон, Дж. Медисон, І. Кант, Г. Ф. Гегель). Політологічний аналіз праці А. де Токвіля «Демократія в Америці». Суспільно-політична думка кінця XIX–XX ст. М. Вебер про політику, ідеальні типи влади і бюрократію. Політологічний аналіз праць М. Вебера «Політика як покликання», «Протестантська етика і дух капіталізму».

Історична обумовленість виникнення соціал-демократичного напрямку суспільно-політичної думки. Соціал-реформістська та революційна течії соціал-демократії. К. Маркс, Ф. Енгельс – засновники марксизму. Ідеологія більшовизму (В. Ленін). Суспільно-політичні погляди Е. Бернштейна. Критика марксистської доктрини у праці Ф.-А. фон Хайєка «Шлях до рабства».

Основні політологічні концепції сучасності. Особливості сучасного соціального лібералізму (неолібералізму, лібертаризму). Цінності сучасної соціал-демократії. Загальна характеристика сучасної західної політології. Особливості розвитку політичної науки в США та Європі. Біхевіористський напрям у дослідженні політики (Ч. Меріам, Г. Ласуел, Дж. Кетлін). Системний аналіз влади (Т. Парсонс, Д. Істон.). Глобалізм і антиглобалізм. Пацифізм. Фемінізм.

Тема 3. Українська політична думка

Політична думка Київської Русі. Ідеї політичного і національного відродження України (П. Могила, І. Вишенський, С. Яворський). Українська політична думка козацько-гетьманської доби (II половина XVII – кінець XVIII ст.). Конституція П. Орлика як втілення української державницької ідеї. Духовно-моральний підхід до політики у поглядах Г. Сковороди. Політичні ідеї членів Кирило-Мефодіївського братства.

М. Драгоманов – фундатор політичної науки в Україні. Українська політична думка другої половини XIX – початку XX ст. (М. Драгоманов, І. Франко, Ю. Бачинський, В. Вінниченко, М. Грушевський, С. Дністрянський,

М. Міхновський, Ю. Липа, В. Липинський, М. Сціборський). Сутність та особливості націонал-комунізму: М. Скрипник, В. Шахрай, О. Шумський, М. Хвильовий. Протиріччя інтегрального націоналізму: Д. Донцов. Національно-державницькі ідеї провідників національно-визвольного руху ХХ ст. Проблеми розвитку суспільно-політичної думки часів незалежності України.

Тема 4. Політичні системи і режими

Сутність категорій «система» та «політична система». Місце та роль політичної системи в життєдіяльності суспільства. Класичні концепції політичних систем (Д. Істон, Р. Арон). Структура і функції політичної системи в Україні. Інституційна (організаційна) підсистема політичної системи. Нормативно-правова підсистема політичної системи. Ідеологічна та культурно-духовна підсистема політичної системи. Типи політичних систем. Політичний режим як сукупність засобів і методів здійснення влади. Ознаки політичного режиму. Типологія політичних режимів. Тоталітарний режим (фашизм, націонал-соціалізм, більшовизм та їх сучасні модифікації). Авторитарний режим. Демократичний режим. Особливості формування політичного режиму в Україні.

Тема 5. Політична суб'єктність нації

Зміст понять: етнос, народ, нація, національність, національна меншина, іредентизм. Історіософські проблеми української націогенези (Я. Грицак, М. Рябчук, Р. Шпорлюк). Значення мови в міжнаціональних відносинах та її роль в національно-державному будівництві України. Теорії націй: комунікативна, етатистська, етніцистська, інструменталістська (К. Дойч, К. Каутський, І. Сталін, Е. Гелнер, Б. Андерсон). Етнічна нація. Політична нація, громадянська нація. Повномасштабна нація. Види етнічної дискримінації та її наслідки. Міжнаціональні конфлікти у світі. Право націй на самовизначення та його реалізація в Україні. Типи націоналізму. Націоналізм, як конструктивний елемент етногенезу. Антигуманна сутність інтегрального націоналізму. Націоналізм і демократія. Принципи розв'язання міжнаціональних конфліктів в демократичних і тоталітарних суспільствах.

Тема 6. Демократія. Громадянське суспільство

Поняття демократії. Принципи демократії. Типи демократії. Історична обумовленість форм демократії. Демократія, як принцип, форма, цінність, механізм, процес в Україні. Демократичні процедури та їх спотворення. Плюралізм і демократія в Україні. Економічний, соціальний, політичний, світоглядний плюралізм. Економічні, соціальні, культурно-духовні основи демократії в Україні. Роль середнього класу у розвитку демократії. Проблема більшості та меншості в демократії. Демократія і право. Концептуальні моделі демократії: теорії еліт та участі. Колективістські моделі демократії.

Корпоративизм. Мажоритарна і пропорційні моделі демократії. Модель демократичного устрою в Україні.

Становлення громадянського суспільства в Україні. Громадянське суспільство та демократія. Поняття громадянського суспільства. Структура сучасного громадянського суспільства. Поняття «третій сектор», НУО, НДО. Солідарність, як основа життєдіяльності громадянського суспільства. Держава і громадянське суспільство. Громадянське суспільство та політика.

Тема 7. Держава. Форми (системи) правління та устрою

Поняття держави. Теорії походження держави. Характеристика Української держави за Конституцією України. Основні ознаки держави. Національний суверенітет та незалежність Української держави. Функції держави. Типи держави. Світські й теократичні держави. Сутність правової держави. Розподіл влади у правовій державі. Соціальна держава. Поліцейська держава. Централізовані та децентралізовані держави. Законодавчі, виконавчі й судові органи влади. Система центральних і місцевих органів влади.

Форми державного правління. Республіки, їх особливості та характеристика. Президентська, парламентська та напівпрезидентська республіки. Особливості республіканської форми правління в Україні. Монархічні держави: конституційні та абсолютні монархії. Форми адміністративно-територіального устрою держави. Україна як унітарна держава. Федеративна держава. Конфедерація. Проблеми і тенденції розвитку сучасних демократичних держав.

Тема 8. Політичні партії, громадські організації та рухи

Політичні партії в незалежній Україні та проблеми становлення багатопартійної системи. Закон України «Про політичні партії в Україні». Партія як політичний інститут. Соціальна база та організаційна будова політичних партій, їх вплив на створення і функціонування політичної систем українського суспільства. Вплив політичних партій на формування правлячої еліти, підбір і розстановку управлінських кадрів їх участь у процесі прийняття рішень. Вплив внутріпартійної демократії на функціонування політичної системи України.

Типологія політичних партій: революційні та реформістські, ідеологічні та прагматичні, відкриті та закриті, масові та кадрові, ліві, праві, центристські. Поняття, зміст і різновиди партійних систем. Вплив законодавства на характер розвитку політичних партій і партійних систем.

Громадянське суспільство в Україні. Сутність понять «громадське об'єднання», «громадська організація», «суспільний рух». Суспільно-політичні об'єднання як політичні інститути, їх типологія. Функції громадських організацій та рухів, їх роль в політичному житті суспільства.

Виникнення і розвиток громадсько-політичних організацій та рухів в Україні. Політичні партії і громадські організації на Волині.

Тема 9. Політичні еліти і лідерство. Особа в політиці

Роль еліт в розвитку українського суспільства. Правління найкращих. Бюрократія. Меритократія. Геронтократія. Поняття та сутність політичного елітизму. Теорії еліт (В. Парето, Г. Моска, Р. Михельс, Р. Даль). Політична і владна еліта. Політична еліта як суб'єкт політики. Широке і вузьке розуміння політичної еліти. Соціальне представництво еліти. Структура політичної еліти. Номенклатура. Система рекрутування політичної еліти. Шляхи формування сучасної української політичної еліти. Політична еліта і демократія.

Природа і соціальна сутність політичного лідерства в Україні. Роль особи в історії. Об'єктивні та суб'єктивні передумови політичного лідерства. Теоретико-методологічні концепції лідерства. Типологія політичного лідерства. Традиційний, харизматичний та раціонально-легальний типи лідерства. Стили лідерства і керівництва. Культ особи як соціальне явище. Соціальні вимоги до політичного лідера. Соціальна й політична відповідальність лідера національного масштабі. Проблеми та перспективи політичного лідерства в Україні.

Тема 10. Виборчі системи країн світу. Електоральний процес у демократичному суспільстві

Вибори та виборчі системи в Україні. Вибори та голосування. Класифікація виборів. Принципи виборчого права та організація демократичних виборів в Україні. Активне і пасивне виборче право. Регулятивна роль виборчих цензів: майнових, гендерних, соціально-класових, вікових, цензу осілості. Політичний сенс встановлення прохідного бар'єру під час виборів для політичних партій та блоків. Види виборчих систем в Україні. Мажоритарна виборча система та її характеристика. Пропорційна виборча система. Змішана, консенсусна і куріальні виборчі системи. Порівняльний аналіз ефективності виборчих систем різних країн. Поняття «виборчий процес». Етапи виборчого процесу. Технології виборів. Менеджмент та маркетинг виборчої кампанії. Виборчі технології. Контроль, засоби і методи попередження фальшування результатів виборів.

Вдосконалення законодавства України про вибори до центральних та місцевих органів влади як передумова демократизації політичної участі громадян. Аналіз Виборчого кодексу України. Особливості виборів до центральних та місцевих органів влади: досвід України. Специфіка виборчої активності жителів Волинської області на президентських, парламентських та місцевих виборах 2000-х рр.

Тема 11. Політичний процес

Поняття політичного процесу, специфіка його перебігу в Україні. Суб'єкти політичного процесу, його структура та етапи/стадії. Методи аналізу політичного процесу: інституційний, біхевіоральний та структурно-функціональний. Форми існування політичного процесу. Політичний розвиток і стагнація. Реформування. Еволюція і революція. Кризи, конфлікти та війни. Трансформація та модернізація. Зміст та еволюція концептуальних засад «теорії модернізації» в західній політичній думці. Сутність та особливості концепції демократичного транзиту. Лібералізація як передумова демократизації. Особливості здійснення «перебудови» в Україні. Особливості українського демократичного транзиту – «почетверна трансформація» (демократизація, розбудова незалежної держави, нації та ринкового господарства). Політологічний аналіз праці С. Гантингтона «Третя хвиля. Демократизація наприкінці XX століття».

Тема 12. Політична діяльність і політичні відносини

Соціальна та політична активність в Україні. Колективна активність: масові дії, колективна поведінка (натовп, аудиторія, публіка), колективна дія (громадський рух). Позапарламентська політична діяльність або пряма дія. Політична участь та її форми. Організовані та стихійні форми участі. Автономна та мобілізаційна участь. Змагальна та авторитарна мобілізація. Політична участь громадян в демократичних і тоталітарних суспільствах. Форми масової мобілізації громадян. Електоральна поведінка. Вибори у представницькі органи влади в Україні. Референдуми в Україні.

Соціальний протест та його форми. Конвенційна і неконвенційна політична участь. Страйк, бойкот. Демонстрація та мітинг, їх соціально-політичні функції. Громадянська непокоря (ненасильницька діяльність). Особливості Помаранчевої революції та Революції Гідності в Україні. Абсентеїзм. Екстремізм та його форми. Соціальне підґрунтя міжнародного тероризму. Революційні події у країнах Північної Африки та Близького Сходу в контексті «арабської весни» XXI ст.

Технології та методи боротьби проти недемократичних режимів за книгою «Шарп Дж. Від диктатури до демократії: концептуальні засади здобуття свободи».

Тема 13. Геополітичний вимір світу

Україна в умовах глобалізації. Параметри виміру глобалізації та форми її прояву. Поняття глобальних проблем людства, їх класифікація. Поняття постіндустріального та інформаційного суспільства. Проблеми взаємозв'язку людини та природи у глобалізованому світі. Політична філософія виживання людства. Вплив глобальних проблем на світову політику. Політична

відповідальність в епоху глобалізації. Небезпека локальних збройних конфліктів. Міжнародний тероризм. Поліетнічність сучасного світу і глобалізація. Гуманітарні чинники світової політики. Проблема подолання відсталості та бідності. Міжнародна міграція, її причини та наслідки. С. Гантингтон «Зіткнення цивілізацій».

Поняття міжнародного порядку та його особливості в сучасних умовах. Сутність і основні концепції зовнішньої політики. Співвідношення зовнішньої і внутрішньої політики. Національні інтереси і зовнішня політика. Політика балансу сил і державний суверенітет. Політична стабільність, політичні та збройні конфлікти. Фактор сили в міжнародних відносинах. Управління силовими методами і міжнародні переговори. Зовнішня політика незалежної України. Концептуально-теоретичні основи зовнішньої політики незалежної України. Україна, ЄС та НАТО – практично-політичні засади співпраці. Гібридна війна РФ проти України: її причини та наслідки.

Екзаменаційні питання

1. Загальнонаукові та спеціальні методи дослідження сфери політичних відносин.
2. Політичні партії в Україні, їх типологія.
3. Політологічний аналіз праці Аристотеля «Політика».
4. Форми правління та устрою Української держави.
5. Теоретичні засади національно-державного будівництва в поглядах українських вчених та державних діячів ХХ ст.
6. Політологічний аналіз праці Платона «Держава».
7. Теоретичні засади й структурні характеристики політичної системи України.
8. Особливості реалізації виборчих технологій в Україні.
9. Вклад М. Вебера в розвиток політичної науки: «Політика як покликання».
10. Характеристика політичного режиму в Україні.
11. Форми політичної активності в Україні.
12. Теорії націй у зарубіжній суспільно-політичній думці ХХ–ХХІ ст.: комунікативна, етатистська, етніцистська, інструменталістська (К. Дойч, К. Каутський, І. Сталін, Е. Гелнер, Б. Андерсон).
13. Світові ідеології. Проблема формування національної ідеї в Україні.
14. Економічні, соціальні та культурно-духовні основи демократії в Україні.
15. Порівняльний аналіз елітарних теорій Г. Моски, В. Парето, Р. Міхельса та Р. Даля.
16. Аналіз моделей демократії (колективістська, мажоритарна, елітарна,

партиципаторна, співгромадська) у контексті досвіду українського державотворення.

17. Вибори та виборчі системи. Зміст Виборчого кодексу України.
18. Політологічний аналіз праці А. де Токвіля «Демократія в Америці».
19. Різновиди політичних інститутів в Україні та їх характеристика.
20. Порівняльний аналіз поглядів Д. Донцова, В. Липинського і М. Міхновського з питань національно-державного будівництва.
21. Політологічний аналіз праці Н. Макіавеллі «Державець».
22. Революційні події у країнах Північної Африки та Близького Сходу в контексті «арабської весни» ХХІ ст.
23. Політологічний аналіз праці С. Гантингтона «Третя хвиля. Демократизація наприкінці ХХ ст.».
24. Теоретичні аспекти переходу України та країн ЦСЄ від авторитаризму до демократії.
25. Технології та методи боротьби проти недемократичних режимів за книгою «Шарп Дж. Від диктатури до демократії: концептуальні засади здобуття свободи».
26. Зміст та еволюція концептуальних засад «теорії модернізації» в західній політичній думці.
27. Новітні інформаційно-комунікативні технології та інноваційні форми політичного акціонізму в Україні.
28. Сучасний стан і проблеми реформи децентралізації в Україні.
29. Стан, проблеми та перспективи євроінтеграційної стратегії України.
30. Політологічний аналіз праці М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму».
31. Політична думка Київської Русі.
32. Ідеї політичного і національного відродження України (П. Могила, І. Вишенський, С. Яворський).
33. Українська політична думка козацько-гетьманської доби (II половина XVII – кінець XVIII ст.).
34. Конституція П. Орлика як втілення української державницької ідеї.
35. Духовно-моральний підхід до політики у поглядах Г. Сковороди.
36. Політичні ідеї членів Кирило-Мефодіївського братства.
37. М. Драгоманов – основоположник політичної думки в Україні.
38. І. Франко про історичний характер держави і політичної влади.
39. М. Грушевський, В. Винниченко про державну організацію і відродження української нації.
40. Український національний комунізм (В. Шахрай, О. Шумський, М. Скрипник, М. Хвильовий).

41. Конституція України та практичне втілення ідей демократичної, соціальної та правової держави.
42. Ризики реформи місцевого самоврядування в Україні на засадах децентралізації.
43. Еволюція виборів Президента України: загальні тенденції та особливості.
44. Еволюція місцевих виборів в Україні.
45. Еволюція парламентських виборів в Україні: загальні тенденції та особливості.
46. Вищі та центральні органи влади в Україні: загальна характеристика.
47. Причини та наслідки військової агресії РФ проти України.
48. Зміст та еволюція класичного лібералізму.
49. Сутнісні характеристики соціал-реформізму й «демократичного соціалізму».
50. Цінності соціал-демократії у контексті вітчизняного державотворення.
51. Україна в системі міжнародних політичних відносин.
52. Світові міжнародні організації та їх роль у сучасному суспільстві.
53. Україна, ЄС та ООН в умовах викликів сучасності.
54. Боротьба з російською агресією України як складова боротьби за демократію.
55. Порівняльний аналіз виборчих систем України та країн ЄС.
56. Армія та політика. Роль ЗСУ у захисті суверенітету та незалежності України.
57. Змістовні характеристики поняття «добросесність у науковій діяльності».
58. Провідні науково-дослідницькі центри України.
59. Політика Євросоюзу щодо України.
60. Національна ідея та ідеологія державотворення в Україні.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ НА ВСТУПНОМУ ІСПИТІ

1. *Оцінювання* відповіді вступника до аспірантури відбувається на підставі виявленого рівня його підготовленості до науково-дослідної й дослідно-експериментальної діяльності в галузі теорії навчання, ступеня й глибини бачення ним нагальних проблем розвитку українського суспільства у напрямі демократії.

Критерії оцінювання:

- знання першоджерел і вміння використовувати їх зміст й основні ідеї при аналізі політики;
- оволодіння змістом принципів політичної науки та категорій, вміння оперувати ними при викладенні теоретичного матеріалу;

- уміння демонструвати та аргументувати свої погляди;
- здатність до проведення самостійних наукових досліджень в обраній галузі (спеціалізації).

Оцінювання відповідей на вступних іспитах відбувається за 5-бальною шкалою. Вступника допускають до участі в конкурсному відборі, якщо кількість балів з вступного випробування складає не менше 3 за 5-бальною шкалою.

Результати вступних іспитів оголошують вступникам у день складання.

5 балів – якщо під час відповіді на питання продемонстровано вільне оперування знаннями з усіх галузей політичної науки, здатність підтримати проблемну дискусію, професійну ерудицію в передбачуваній сфері наукового дослідження, поінформованість щодо тенденцій розвитку політичної науки, володіння її понятійно-категоріальним апаратом; виявлено науково-аналітичні здібності, здатність виокремлювати факти, явища, події й описувати їх мовою політичної науки, використовувати теоретичні знання як основу й метод пізнання, знаходити й бачити проблеми для здійснення актуальної науково-педагогічної діяльності, комбінувати знання для більш глибокого розуміння проблем становлення і розвитку демократії в Україні та світі і збагачення професійних знань. На додаткові питання дана повна і вичерпна відповідь.

4 бали – якщо загалом розкрито зміст питань, показано загальну наукову ерудицію, науково-аналітичні здібності, проте не виявлено та необґрунтовано сучасні проблеми розвитку демократії, не наведено власне бачення шляхів їх вирішення в Україні.

3 бали – ставиться вступникові до аспірантури, який розкрив основний зміст питань, однак припустився окремих помилок у трактуванні провідних політичних категорій, концепцій та стратегій розвитку демократії в Україні та світі.

2-1 бали – фіксується у випадку відсутності знань науково-теоретичних джерел та основних проблем обраної наукової спеціальності, за умов неадекватної відповіді на питання.

Рекомендована література

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму. 2-е вид. / пер. з англ. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 584 с.
2. Афанасьєва М. В. Виборча інженерія в Україні: монографія. Одеса: Юридична література, 2014. 384 с.

3. Баронин А. Колпаков А. Правила игры в игре без правил. Предвыборные технологии в Украине. Прага: Granda Publishing. 2006. 188 с.
4. Бжезінський З. Велика Шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / пер. з англ. О. Фешовець: Львів; Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
5. Бортніков В. І. Політична участь і демократія: українські реалії: монографія. Луцьк: РВВ «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2007. 524 с.
6. Буркут І., Колесников О. Виборчі технології: регіональний досвід. Чернівці: Букрек, 2009. 240 с.
7. Вебер М. Господарство і суспільство: нариси соціології розуміння. Київ: Видав. дім «Всесвіт», 2012. 1112 с.
8. Вебер М. Протестанська етика і дух капіталізму / пер. з нім. О. Погорілого. Київ: Основи, 1994. 261 с.
9. Визначення і вимірювання демократії / за ред. Д. Бітема. Львів: Літопис, 2005. 318 с.
10. Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець ХХ – початок ХХІ століття): кол. монографія / В. І. Бортніков, Н. Н. Коцан, Н. В. Павліха та ін.; за заг. ред. В. І. Бортнікова. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 656 с.
11. Гелд Д. Моделі демократії. *Демократія*: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. С. 155–175.
12. Гелнер Е. Нації та націоналізм. Націоналізм / пер. з англ. Київ: Таксон, 2003. 300 с.
13. Грицак Я. Страсті за націоналізмом. Стара історія на новий лад. Есеї. Київ: Критика, 2011. 350 с.
14. Громадське спостереження за черговими місцевими виборами 2015 року. Підсумковий звіт / ГМ ОПОРА. Київ, 2016. 245 с.
15. ГьофеО. Демократія в епоху глобалізації. Київ: ППС-2002, 2007. 436 с.
16. Даль Р. Дилеми плюралістичної демократії. *Демократія*: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. С. 533–544.
17. Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. XXVIII+1108 с.
18. Донцов Д. І. Історія розвитку української державної ідеї. Київ: Тов-во «Знання України», 1993. 43 с.
19. Драгоманов М. «Переднє слово» [до «Громади» 1878 р.] *Драгоманов М. Вибране* / упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р. С. Мищук; приміт. Р. С. Мищука, В. С. Шандри. Київ: Либідь, 1991. С. 276–326.

20. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу. *Драгоманов М. Вибране* / упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р. С. Мищук; приміт. Р. С. Мищука, В. С. Шандри. Київ: Либідь, 1991. С. 461–558.
21. Зонтгаймер К. Як нацизм прийшов до влади / пер. з нім. Київ: Дух і Літера, 2009. 320 с.
22. Зоткин А. А. «Львы» и «лисы» украинской политики. Киев: Наук. думка, 2010. 341 с.
23. Історія політичної думки: підруч. / за заг ред. Н. М. Хоми [І. В. Алексєєнко, Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна та ін.]. Львів: Новий Світ – 2000, 2016. 1000 с.
24. Кара-Мурза С. Г. Маніпуляція свідомістю. Київ: Алгоритм, 2015. 464 с.
25. Касьянов Г. В. Теорії націй та націоналізму: монографія. Київ: Либідь. 1999. 352 с.
26. Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень Нової доби: навч. посіб. Київ: Центр учбової літ-ри, 2008. 414 с.
27. Кирилюк Ф.М. Новітня політологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літ-ри, 2009. 564 с.
28. Кирилюк Ф. М. Філософія політичної ідеології: навч. посіб. Київ: Центр учбової літ-ри, 2009. 520 с.
29. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / пер. з англ. Н. Коваль. 2-ге вид. Київ: Наш формат, 2018. 320 с.
30. Климанська Л. Д. Соціально-комунікативні технології в політиці: таємниці політичної «кухні»: монографія. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2007. 332 с.
31. Кольєр Д., Левіцкі С. Демократія «з прикметниками»: концептуальні оновлення у процесі порівняльних досліджень. *Демократія: антологія* / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. С. 176–206.
32. Консерватизм: антологія. 2-ге вид. / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: ВД «Простір», «Смолоскип», 2008. XXVIII + 788 с.
33. Короткий Оксфордський політичний словник / пер. з англ.; за ред. І. Макліна, А. Макмілана. Київ: Основи, 2006. 789 с.
34. Липинський В. Листи до братів-хлеборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. Повне зібрання творів, архів, студії. Т. 6. Кн. 1 / ред. Я. Пеленський. Київ; Філадельфія: АТ «Книга», 1995. 470 с.
35. Липинський В. Хам і Яфет. *Сучасність*. 1992. № 6. С. 63–76.

36. Лібералізм: антологія. 2-ге вид. / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: ВД «Простір», «Смолоскип», 2009. – XXXII + 1128 с.
37. Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець / пер. з італ. А. Перепаді / передмова А. Бичко. Харків: Фоліо, 2007. 511 с.
38. Мальський М. З., Мацях, М. М. Теорія міжнародних відносин: підручн. 4-е вид., перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. 407 с.
39. Мельвиль А. Ю. О траектории посткоммунистических трансформаций. *ПОЛИС*. 2004. № 2. С. 64–75.
40. Мил Дж. С. Про свободу: есе / пер. з англ. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 463 с.
41. Міхновський М. І. Самостійна Україна. Київ: Діокор, 2002. 43 с.
42. Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії / Дуглас Норт, Джон Волліс, Баррі Вайнгест; пер. з англ. Тарас Цимбал. Київ: Наш формат, 2017. 352 с.
43. Націоналізм: антологія. 2-ге вид. / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: «Смолоскип», 2006. XLIV + 684 с.
44. Неліпа Д. В. Системний аналіз в політології: навч. посіб. Київ: ФОП Колісник К. І., 2009. 144 с.
45. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. Київ: Основи, 2000, 198 с.
46. Орач Є. М. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб. Київ: Атіка, 2005. 560 с.
47. Олсон М. Влада і процвітання. Подолання комуністичних і капіталістичних диктатур / пер. з англ. А. Іщенка. Київ: Видав. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 174 с.
48. Основи демократії: підручн. для студ. вищих навч. закл. / за заг. ред. А. Ф. Колодій. Львів: Астролябія, 2009. 832 с.
49. Парсонс В. Публічна політика. Вступ до теорії й практики аналізу політики; пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 550 с.
50. Платон. Держава / пер. з давньогрецької. Д. Коваль. Київ: Основи, 2000. 355 с.
51. Політологія: кінець XIX – перша половина XX ст.: хрестоматія / за ред. О. І. Семківа. Львів: Світ, 1996. 800 с.

52. Політологія: навч. посіб. / Ю. Макар, О. Докаш, Т. Лаврук. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. 596 с.
53. Пояркова Т. К. Кризовий синдром модернізації незалежної України: причини виникнення та засоби подолання: монографія. Суми: Університетська книга, 2015. 351 с.
54. Пшеворський А. Переходи до демократії: лібералізація і демократизація. *Демократія*: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. С. 605–648.
55. Растоу Д. А. Переходи до демократії: спроба створення динамічної моделі. *Демократія*: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. С. 583–604.
56. Романюк А.С. Історія західних політичних вчень: політичні доктрини ХХ – початку ХХІ ст.: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 255 с.
57. Романюк А. С., Литвин В. С. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
58. Рябчук М. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності. – Історичні причини та політичні наслідки. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. 252 с.
59. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
60. Степаненко В. Громадянське суспільство: дискурси і практики. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2015. 420 с.
61. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: підручн. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. 317 с.
62. Ткачук А. Ф. Децентралізація для всіх: від загальної інформації до конкретних порад. Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2016. 52 с.
63. Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.): енцикл. довідник / за ред. М. Кармазіної. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 588 с.
64. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії / пер. з англ. Тарас Цимбал і Роман Корнута. Київ: Наш формат, 2019. 608 с.
65. Хома Н. М. Моделі соціальної держави: світовий та український досвід: монографія. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2012. 592 с.
66. Хомский Н. Создавая будущее: оккупации, вторжения, имперское мышление и стабильность / пер. з англ. Москва: Альпина нон-фикшн, 2015. 316 с.

67. Циммерман Дж. Ф. Учасницька демократія: відродження популізму. *Демократія: антологія* / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. С. 263–303.
68. Ченовет Е., Стефан М. Чому ненасильницький спротив ефективний: стратегічна логіка громадянського конфлікту / пер. з англ. С. Гіріка. Київ: ТОВ «Видавництво «КЛІО», 2014. 304 с.
69. Шарп Дж. Від диктатури до демократії: концептуальні засади здобуття свободи / Ін-т Альберта Ейнштейна. 187 с. URL: http://www.aeinstein.org/wp-content/uploads/2013/10/FDTD_Ukrainian.pdf/.
70. Шведа Ю. Псефологія: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. 396 с.
71. Шведа Ю. Р. Політичні партії: енциклопедичний словник. Львів: Астролябія, 2005. 488 с.
72. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм і демократія / пер. з англ. Київ: Основи, 1995. 528 с.
73. Юськів Б. М. Контент-аналіз. Історія розвитку і світовий досвід: монографія. Рівне: Перспектива, 2006. 203 с.

Інформаційні ресурси

1. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє та зовнішнє становище України. 20.10.20. URL: file:///C:/Users/Valerii/Downloads/639895e2c0da3ba1c3e6b0465ad794f3_1603179685-1_0_new.pdf.
2. Виборчий кодекс України № 396-IX від 19 грудня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4128>.
3. Загальна Декларація прав людини (резолюція Генеральної Асамблеї 217 А (III) від 10 грудня 1948 року. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version>.
4. Конституція України: Закон № 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
5. Про місцеві державні адміністрації: Закон України № 586-XIV від 9 квітня 1999 р. Ред. від 06.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.
6. Про засади державної мовної політики: Закон України від 3 липня 2012 р. № 5029-VI. Ред. від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text>.
7. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди

- їхньої символіки: Закон України № 317-VIII від 9 квітня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19/ed20190228#n2>.
8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України. Офіц. вид. Київ: Парл. вид-во, 2001. 68 с.
9. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365-III. Ред. від 24.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>.
10. Реєстр громадських формувань. *Головне територіальне управління юстиції у Волинській області*. URL: <http://just.volyn.info/nd/dr-gf/dr-gf-reestr/reiestr-strukturnykh-utvoren-politychnykh-parti/>.
- ...
1. Верховна Рада України. Офіційний портал.
URL: <https://www.rada.gov.ua/>
2. Президент України. Офіційне інтернет-представництво.
URL: <https://www.president.gov.ua/ru>
3. Урядовий портал.
URL: <https://www.kmu.gov.ua>
4. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса.
URL: <https://ipiend.gov.ua/>
5. Інститут соціології НАН України.
URL: <https://i-soc.com.ua/ua/institute/>
6. Центр політико-правових реформ (ЦППР).
URL: <https://www.pravo.org.ua/ua/about/>
7. Інститут історії України НАН України.
URL: <http://history.org.ua/uk>
8. Український центр економічних та політичних досліджень імені Олександра Разумкова.
URL: <https://razumkov.org.ua/>
9. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучерова.
URL: <https://dif.org.ua/>

Відповідальний секретар
приймальної комісії

Олег ДИКИЙ